

מספר הקורס: 6030457-00

שם הקורס בעברית: על אמת, משמעות, וצורת חיים – לימוד בוויטגנשטיין המאוחר
שם הקורס באנגלית: On Truth, Meaning, and Form of Life in the Later Wittgenstein

שנה"ל: תשפ"ד

שם המרצה: ד"ר עמיחי עמית

שם תכנית הלימודים: התוכנית הבינתחומית בפילוסופיה ובהגות יהודית

סיווג הקורס: שו"ס

משך והיקף הקורס: סמסטר ב, 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2

דרישות קדם: מחשבת המערב II: מבוא לפילוסופיה יוונית, מחשבת המערב III: מבוא

לפילוסופיה חדשה, מבוא לפילוסופיה אנליטית

מועד שעות הקבלה: שעת הקבלה תתקיים מיד לאחר סיום השיעור, או במועד אחר שיקבע

בתיאום עם המרצה

פרטי קשר של המרצה: amichaiamit@gmail.com

מטרות הקורס:

המטרה הראשונית של הקורס היא להיכנס לעולמו הפילוסופי של אחד מגדולי הפילוסופים של המאה ה-20 – לודוויג ויטגנשטיין. ההיכרות עם רעיונותיו תשרת מטרה עמוקה יותר – לערוך היכרות עם העמדה הפילוסופית הנמנעת הן ממסקנות רלטיביסטיות והן מחיפוש קדחתני אחר יסודות מוחלטים. נראה כי יש מרחב אפשרות לתפישות תאורטיות ומעשיות המאפשרות מחד לא ליפול לקוטב הסובייקטיביסטי ועם זאת לא מחייבת אותנו ביסודות ועקרונות שניתן להעמיד באופן בלתי מעורער, ומוכח, כמסד בעל תוקף אפריורי. יחד עם זאת, עמדה זאת, שיסודה בתפישה של השפה-כצורת-חיים, איננה פותרת אותנו מאחריות לחיפוש רציני אחר האמת; וכן היא דורשת מבני האדם (וקהילתיהם) אחריות ליתחזוקה מתמידה של צורת החיים והשמרות מפני פיתויים שונים שהשפה מעמידה.

בקורס ישוכללו המיומנות הבאות: היכרות עם סוגים שונים של טיעונים, קריאה בפילוסופיה של השפה, העזרות בספרות משנית; ניסוח ברור של טיעונים ויכולת לחשיבה ביקורתית.

תיאור הקורס:

במסע החיפוש אחר תשובות לשאלות הפילוסופיות הגדולות אנו עשויים למצוא עצמנו לא פעם במבוכה שבין הקטבים הבאים: מחד, נראה שדווקא בשאלות היסודיות והחשובות ביותר – למשל, "מהם החיים הטובים?" או "מה באמת קיים בעולם?" – ישנו קושי גדול לבסס תשובותינו באופן מוחלט, וריבוי העמדות המנוגדות, והטיעונים המשכנעים התומכים בהן, עלול לרפות ידנו. מאידך, קשה למצוא מנוחה בקוטב השני, זה המוותר על אפשרותן של אמיתות מוחלטת ויציבות, שכן דומה שהוא מביא אותנו לעמדות רלטיביסטיות, ואף סובייקטיביסטיות, בהן האמת תמיד מותנית בתרבות, בתקופה היסטורית, ואפילו בזהות ונטיות סובייקטיביות – אלו עמדות המעלות קשיים רבים, הן מעשיים והן עיוניים, ומעבר לכך, מאחר שהן מכרסמות בכלליות טענות האמת, הן מאתגרות את עצם המובן של המושג 'אמת'.

האם יש מרחב אפשרי בין הקטבים הללו? מרחב שמחד איננו מרחף בריק חסר החיכוך של היחסיות המוחלטת ושמאידך איננו נאחז בקרקע היציבה, אך חמקמקה, של יסודות מוחלטים? שאלה זאת תהווה את הציר עליו ייסוב דיוננו בוויטגנשטיין, שכתביו המאוחרים מבקיעים דרכים למרחב שבין הקטבים. מטרת הקורס העיקרית תהיה להבין את טבעו של מרחב זה בו אמיתות לא נזקקות ליסודות אפריוריים אך גם אינן נשחקות לכדי פרספקטיבה סובייקטיבית, אלא הן נטועות בצורת חיים – מושג שביאורו יעמוד במרכז עבודתנו. נעשה זאת דרך לימוד של כמה ממהלכיו המרכזיים והמשפיעים ביותר של ויטגנשטיין (בעיקר מתוך חקירות פילוסופיות): משמעות כשימוש, משחקי שפה, הגדרת מושגים דרך דמיון משפחתי, תפקידן של דוגמאות משחקי שפה במהלכי ביאור פילוסופיים, פרדוקס עקיבה אחר כלל, טיעון השפה הפרטית, וצורת חיים כעוגן של משמעות. הלימוד במהלכים אלה יאפשר לנו לגשת באופן מעמיק לבחינת מספר סוגיות בעלות חשיבות אתית-פוליטית בהן ניגע במהלך הקורס:

- מקומה של מסורת ושפה באפשרות של חיים בעלי משמעות
- האתגר הכרוך בהבנת אחרות – היינו, צורת חיים שונה באופן עמוק
- החשיבות של העיסוק הפילוסופי לקיומה החיוני של מסורת וכן לחיים אנושיים משגשגים בתוך מסורת
- טבעה האפשרי של בינה מלאכותית והבדלה מהתבונה האנושית

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

- הקריאה לכל שיעור היא חובה.
- יש להקפיד להגיע לכל שיעור עם עותק של הטקסט הנידון.
- חל איסור על שימוש בטלפונים או מחשבים במהלך המפגשים.
- תגובות: 10% -

הכתיבה של ויטגנשטיין דורשת השקעה והתמסרות. בלעדיהן, כתביו הם עניין סתום ומבלבל. לאורך הסמסטר, בארבעה או חמישה מועדים, הסטודנטים יתבקשו להגיש לפני השיעור תגובות קצרות (פסקה) כמענה לשאלה על הטקסט שיקראו. הציון על התגובות יתן בהתאם למספר התגובות שתוגשנה (הגשה של כל התגובות, באיכות מספקת, תזכה בציון המלא).

· הצגה: 10% -

במהלך הקורס, כל סטודנט יתבקש להציג פעם אחת טיעון מתוך אחד הטקסטים שנקרא. הציון ינתן על בהירות ודיוק הטיעון. אורך ההצגה – כ-5 דק'.

· עבודת סיום: 80% -

כתיבת חיבור פילוסופי המציע דיון מושכל, דרך פרשנות טקסטואלית, בסוגיות מרכזיות שנלמדו במהלך הסמסטר. היקף העבודה הנדרש הוא בין 3,000-4,000 מילים (ברוח של שורה וחצי, גופן גודל 12)

· ציון עובר בקורס: 60

פירוט השיעורים, הנושאים הנלמדים בכל שיעור וקריאת החובה והקריאה המומלצת בכל שיעור:

שיעור מס' 1: ויטגנשטיין: הרקע של המהפך הלשוני בפילוסופיה, והזיקה לשאלות הגדולות של הפילוסופיה
האזנת חובה:

Cora Diamond, [Wittgenstein Changes His Mind](#) (Lecture, St. Johns, April 208, 2017).

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, "הרצאה על אתיקה", מתוך *חקירות ודרישות: מאמרי מופת על חברה, אמונה ומצב האדם*, ערך אסף שגיב (ירושלים: כנרת זמורה-ביתן דביר ומרכז שלם, 2011), עמ' 208-222.

שיעור מס' 2: ביקורת תורות המשמעות בשפה (1) – התמונה האוגוסטינית

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 1-35, עמ' 37-52.
קריאה מומלצת:

Stanley Cavell, "Notes and Afterthoughts on the Opening of Wittgenstein's Investigations," in *The Cambridge Companion to Wittgenstein*, edited by Hans D. Sluga and David G. Stern (Cambridge: Cambridge University Press, 1996)^[1]_[SEP], pp. 261–95.

Gordon Baker and Peter Hacker, *Wittgenstein: Understanding and meaning: Volume 1 of an analytical commentary on the philosophical investigations, part I: Essays*. Vol. 1 (Malden, MA: John Wiley & Sons, 2006), pp. 1-26

שיעור מס' 3: ביקורת תורות המשמעות בשפה (2) – התמונה המסדתנית
קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 36-64, עמ' 53-65.

שיעור מס' 4: תפישת המשמעות הויטגנשטיאנית – הגדרות ומשחקי שפה
קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 65-88, עמ' 65-75.
קריאה מומלצת:

J.R. Bambrough, "Universals and Family Resemblances," *Proceedings of the Aristotelian Society* 61 (1960), pp. 207–222.

שיעור מס' 5: מה עושה פילוסופיה?
קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 88-133, עמ' 75-86.
קריאה מומלצת:

David Egan, "Pictures in Wittgenstein's Later Philosophy," *Philosophical Investigations* 34:1 (2011), pp. 55-76.

שיעור מס' 6: דקדוק פילוסופי
קריאת חובה:

Cora Diamond, "Criss-cross Philosophy," In *Wittgenstein at Work*, eds. Ammereller and Fischer (London: Routledge, 2004), pp. 231-250.

קריאה מומלצת:

לודוויג ויטגנשטיין, *פילוסופיה* (ירושלים: כרמל, 2016), עמ' 79-122.

שיעור מס' 7: הסבר, משמעות והבנה

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 143-184, עמ' 91-109.

שיעור מס' 8: עקיבה אחר כלל (1)

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 185-201, עמ' 116-109.

קריאה מומלצת:

Saul Kripke, *Wittgenstein on Rules and Private Language* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982), pp. 7-55.

שיעור מס' 9: עקיבה אחר כלל (2)

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *חקירות פילוסופיות* (ירושלים: מאגנס, 2001), סעיפים 201-242, עמ' 123-116.

קריאה מומלצת:

John McDowell, "Wittgenstein on Following a Rule," *Synthese* 58 (1984), pp. 325-363.

שיעור מס' 10: על צורת חיים ואתיקה

אלסדייר מקינטאיר, *מעבר למידה הטובה* (ירושלים: שלם, 2006), עמ' 3-27.

קריאה מומלצת:

Stanley Cavell, "Declining Decline: Wittgenstein as a Philosopher of Culture," *Inquiry* 31: 3 (1988), pp. 253-264.

שיעור מס' 11: על ידיעה, ספקנות ואתיקה

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *על הוודאות* (ירושלים: כתר, 1986), סעיפים 1-65, עמ' 23-32.

קריאה מומלצת:

אלסדייר מקינטאיר, *מעבר למידה הטובה* (ירושלים: שלם, 2006), עמ' 27-58.

שיעור מס' 12: עולמות משמעות כמונחים על פסוקי ציר

קריאת חובה:

לודוויג ויטגנשטיין, *על הוודאות* (ירושלים: כתר, 1986), סעיפים 66-124, 331-346. עמ' 40-

32, 67-69.

קריאה מומלצת:

Cora Diamond, "Eating meat and eating people." *Philosophy* 53, no. 206 (1978):

465-479.

שיעור מס' 13: צורת חיים, מסורת, ואתיקה

קריאת חובה:

מקינטאיר, *מעבר למידה הטובה*, (ירושלים: שלם, 2006), עמ' 225-248.

Wittgenstein, *Culture and Value*, ed. by Georg Henrik von Wright, rev. ed.

(London: Wiley-Blackwell, 1998), excerpts.

קריאה מומלצת:

יהודה בן-דור, "הבנה איכותית: מחשבות על חינוך בעקבות ויטגנשטיין." בתוך י' הרפז (עורך), *להבין הבנה ללמד להבין: מושגים ומעשים* (תל אביב: מכון מופ"ת, 2016), עמ' 30-40.